

AZ IFJÚSÁGÜGY MINT TÖBB DISZCIPLÍNÁRA ÉPÜLŐ TERÜLET

THE YOUTH WORKER TRAINING AS A RESEARCH AREA WITH ORIENTATION OF MORE DISCIPLINES

Nagy Ádám ^{1*},

¹ Pedagógiai Kar, Pallasz Athéné Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

ifjúságügy,
ifjúságsegítés,
ifjúsági munka,
diszciplínák

Keywords:

youth affairs,
youth work,
disciplines

Cikktörténet:

Beérkezett 2016. október 10.
Átdolgozva 2016. november 6.
Elfogadva 2016. november 15.

Összefoglalás

A munkában az ifjúságügy – mint a fiatalokkal való multidiszciplináris kereteken nyugvó foglalkozás – elsődleges diszciplináris környezete kerül górcső alá, így bemutatjuk a neveléstudományi, a szociológiai, politológiai és szociális munka kapcsolatokat.

Abstract

In this paper we try to show the disciplinar network of youth affairs, especially the primary links: the contacts with education, sociology, political science and social work.

1. Az ifjúságügy diszciplináris gyökerei

A tudomány közössége(i) által kialakított hagyományos diszciplínák és szakmák elsődleges célja elsősorban az önazonosság [17] és más diszciplínáktól, professzióktól való elkülönülés meghatározása (lehatárolás és önmeghatározás)[†] [6]. Ezek a diszciplináris és professzionális alapokon álló tudományos közösségek „illetéktelen behatolásnak” élik meg az interdiszciplináris, interprofesszionális területek kialakulását (vö.: A tudományos forradalmak szerkezete; [7]). Ez a fajta – a hagyományos diszciplináris keretekbe nehezen illeszkedő gondolatvilág – is oka lehet a fiatalokkal való foglalkozás, az ifjúságügy hazai revolúciója késlekedésének. Az ifjúságügy – sok más megközelítéshez hasonlóan – több a XIX. század végétől érvényes diszciplínában gyökerezik. Egyszerre nyugszik egyéni (fiatal) és absztrakt, társadalmi csoportos alapokon (ifjúság). Ennek tükrében e narratíva elsődleges hagyományos diszciplináris környezetét legalább az egyén fejlesztésében érintett neveléstudomány; az egyént segítő szociális munka; a társadalmi csoport leírását végző szociológia[‡] és ugyanezen csoport befolyásolásában érdekelt politikatudomány adja[§]:

* E-mail cím: adam@nagydr.hu

[†] „Azon a (szellemi, kulturális) téren belül, ahol a diszciplína szabályait betartják és betartatják, a diszciplínában manifesztálódó alá-fölérendeltség érvényesül ... vagyis a javak és hatalmak egyfajta szétosztása, illetve megszerzésének és átadásának kialakult és áthagyományozódott szabályai ... az akadémiai életpályát befutók számára a diszciplína és az abba való beilleszkedés biztosítja a bejutást a felsőoktatási intézménybe és az intézményen belüli pályafutást [6 pp. 167.]”

[‡] Tekintsünk most el a „vadhajtásoktól”: a közsociológia vitától, a szociálpedagógiától stb.

[§] Egy konkrét példával élve pl. a táborozás a pedagógia számára táborpedagógia, a szociológiának a táborok ifjúságának változása (plázák és fesztiválok ifjúságává), a politológiának forráselosztás és intézményfenntartás, a szociális munkának pedig a tábor mint az esélyegyenlőség-méltányosság terepe és prevenció lehetőség jelenik meg.

Az ifjúságügy diszciplináris megjelenései:

- A neveléstudományban elsősorban: szabadidő-pedagógia, az egyén családon és iskolán túli fejlesztési lehetőségei, a pszichológiában az életkori sajátosságokon alapuló szociális viselkedéstanulás;
- A szociális munkában: az ifjúságsegítés, a mentálhigiénés, az egyéni élethelyzeti problémák megelőzése, megoldásainak támogatása;
- A szociológiában: az ifjúságkutatás, a társadalmi csoport rétegződésének, folyamatainak, szerkezetének leírása;
- A politikatudományban: az ifjúságpolitika, a társadalmi csoport viszonyrendszerének megváltoztatása, korrekciója.

2. Az ifjúságügy, mint a neveléstudományi diskurzus része

Szemünk láttára kibontakozó tudományelméleti tény, hogy a pedagógia-neveléstudomány, különösen a pedagógiai entográfia néven ismert irányzat a nevelést is kiszélesíti értelmezésében és nevelésnek tekinti a szocializáció szándékolt, de nem feltétlen tudatos hatását, a csoportok, szubkulturák*, média stb. értékátadási folyamatait is [8]. E logika egész odáig megy, hogy elveti a pedagógus kiemelt nevelő szerepét, hanem az iskolában is a kortárs csoportok ilyen hatását emeli ki. Továbbmenve a nevelés sikere nem elsősorban egy ember pedagógusi egyéniségétől, sokkal inkább a fiatal magába foglaló közösségtől függ, így az egyén nevelése mindig a társadalmi feltételek függvénye, sőt tulajdonképpen az ember nem is a nevelés, hanem a közösség által válik társadalmi lényé [12]. Az bizonyos, hogy a nevelés általános vonása annak szociális mivolta, a szociális hajlam az ember lényegéhez tartozik [16]. Egy kortárs csoportban ugyanis nem az iskola igaz-hamis logikája érvényesül, hanem egyfajta szociális válasz születik a csoportbéli visszacsatolás során [10]. Továbbá lehetősége van a csoportbeli egyénnek a cselekedetei korrekciójára (és ezen korrekciós lehetőségek száma sem előre meghatározott), így kikísérletezheti saját követendő magatartásmintáit, s nem egy tanárban megszemélyesített tekintély kijelölne számára a követendő célt. Hovatovább a folyamat nem egy konkrét tárgyi tudást gyakoroltat, hanem az általános emberi viselkedés gyakorlására ad módot – miközben ráébreszti az egyént, hogy nem magányos lény – s így már nem az lesz a lényeges, hogy mit, hanem hogy hogyan csinál.

Így az ifjúságügy bizonyosan kötődik a pedagógiához, neveléstudományhoz. Noha a formális-nemformális-informális tanulás modelljével óhatatlanul kilépünk a hagyományos iskola falai közül, így kétségkívül túllépünk a csak didaktikailag megtervezett, formális keretek között tartott tanulásfogalmon, de a nemformális, informális tanulással nem lépünk ki magából a tanulás fogalmi teréből. A szociálpedagógia, szabadidőpedagógia léte, fogalmi tere, kialakulása is mind azt támasztja alá, hogy az iskolán kívüli nevelésnek van létjogosultsága a neveléstudományi paradigmán belül is.

3. Az ifjúságügy, mint a szociológiai diskurzus része

A neveléstudomány normativitásával ellentétben a szociológia elsősorban leíró jellegét kölcsönzi az ifjúságügynek (tegyük most félre a szakemberek közéleti szerepvállalásáról szóló közszociológiai vitát [1][†] és annak magyar recepcióját ([5]; [13] stb.).

Leginkább az ifjúságszociológia tárgyaként értelmezzük (bár a háttérben meghúzódó szakmai, társadalmi, gazdasági elemek megismerése kapcsán többféle diszciplína kap szerepet[‡]) az ifjúsági

* Szapu szerint az ifjúsági csoportkultúra olyan valós létezőként működik, a fiatalok abban megtalálják örömeiket [18], Mészáros ezt a „nagyobb átfogóbb kulturális közegben élő csoporthoz, társadalmi közeghez, térhez, réteghez köthető kulturális világ”-ként határozza meg [8, pp. 61]. „Míg korábban erősen kötődött e fogalom a devianciához, Mészáros inkább tekint rájuk úgy, mint valódi alternatív szocializációs színterekre, amelyek a fiatalok felnőtt társadalomba való beilleszkedését segítik” [3].

[†] Burawoy összeegyeztetőnek tartja a professzionális szociológiát, a közéleti irányító és emiatt nyilván normatív közszociológiai szereppel.

[‡] Hozzá kell tennünk, hogy az ifjúságszociológia és az ifjúságkutatás mellérendelés korántsem helytálló, hiszen ismertek demográfiai, kulturális antropológiai, pszichológiai, pedagógiai, politikai, szervezelméleti kutatási paradigmák is a fiatalokkal kapcsolatban,

korosztályok megismerését. „Ez a diszciplína segít megérteni a nemzedékiség kialakulásának kérdéseit, ezen belül a serdülőkorúak, valamint a fiatal felnőtt kor elkülönülésének folyamatát a gyermeki és felnőtt világtól, a család funkcióváltozásait és a szerepstruktúrák átalakulását, a demográfiai folyamatok változásait” [11 pp. 619]. Az ifjúságszociológia kutatója a szocializációs kérdéseket, a kultúra átörökítésének egyedi és kollektív mechanizmusait, az ifjúsági szubkultúrákat, a fiatalokat mint kulturális szokások megtestesítőit, szimbólumhasználókat, sajátos társadalmi hálózatok alkotóit, egyedi szokások gazdáit, tőkék birtokosait, vagy a kultúra egyéb hordozóit. Mind az egyének csoportképződési mind a társadalmi nagycsoport különböző csoportokká bomlási folyamata és szerkezete szociológiai kutatásokon keresztül érthető meg, s a korosztályon belüli társadalmi egyenlőtlenségek, az esélykülönbségek, kockázati tényezők azonosítása is az ifjúságszociológia tárgykörébe tartozik. A szociológiai diszciplína részeként is értelmezhetjük az ifjúsági szervezetek, illetve az ifjúsági közösségek és formalizáltságuk vizsgálatát, társadalmi hasznosságuk, döntéshozatali mechanizmusuk, beágyazottságuk, működési dinamikájuk tárgyalását. De itt érhető tetten maga a szocializációs ágensek vizsgálata, a társadalomtörténeti szemléletmódok és ezen belül a demográfiai átmenet ifjúsági relevanciája*, s a szabadidő mint a posztmodern szocializációs közeg is társadalmi konstrukció.

4. Az ifjúságügy, mint a politikatudományi diskurzus része

Az ifjúságpolitika, mint közpolitika probléma-feladatjellegű transzformációs feladatot lát el az ifjúságkutatás problémafeltáró és az ifjúsági munka feladatmegoldó funkciója között†. A politikatudomány ifjúságügyi értelmezésben elsősorban a fiatalok közéleti részvételével, az érdekartikulációs folyamatokkal, illetve az ifjúsági terület koherens rendszerkénti értelmezésével foglalkozik. Leírja intézményeinek társadalmi jelenségekre adott válaszait, azok hatásait, az ifjúságszakmai folyamatokat. Foglalkozik a fiatalokért felelős intézményrendszer és a fiatalokat érintő döntéshozatal leírásával, elemzésével, magyarázatával, s az ifjúságpolitikai elképzelések, stratégiák, cselekvési tervek, monitoring-koncepciók, indikátorfejlesztések elemzése is politikatudományi feladat [11].

Míg az ifjúságügy neveléstudományi aspektusa alulról felfelé építkező (bottom-up) rendszer, amely a fiatalok egyéni és közösségi szükségleteiből épül fel, addig a politikatudomány szemlélete szerint az ifjúsági világ a közpolitikák egyik szegmenseként jelenik meg. Így az ifjúságpolitika jellegéből következően a fiatalokat mint társadalmi csoportot értelmezi (kivéve a fiatalok mint egyének választói magatartását kutató irányzatot).

5. Az ifjúságügy, mint a szociális munka diskurzus része

A szociális munka diskurzusa alapvetően támaszkodik a szükségletekre, azaz az egyén – esetünkben a fiatal – fizikális, pszichoszociális és szociokulturális erőforrásaira, illetve az elsődleges, másodlagos és harmadlagos megelőzésre [2], valamint mindezek pozitív szemléletű pandantjára az egészségfejlesztésre (vö.: a WHO egészségdefiníciójával). Ez utóbbival a korábbi preventív szemlélet a posztmodern társadalomban egyfajta szolgáltatási megközelítéssel teljesebben ki a szociális munka terében. „Nem elsősorban azért érdemes szolgáltatást nyújtani, hogy megelőzzünk valamit, hanem, hogy minél teljesebb életet élhessünk” [19]. Példaként hozhatók erre a baba-mama klubok, de a nyugdíjba vonulók sem azért kapcsolódnak be nekik (és nem kis részben általuk) szervezett és nyújtott szolgáltatásokba, hogy bármit preventáljanak, hanem azért másképp nehezebben elérik ki társas szükségleteiket, vagy mert ilyen csoport

amelyben a fiatalok élethelyzetén és életmódján túl cselekvési motivációjukról, valós cselekedeteikről, értékrendszerükről stb. kaphatunk képet.

* Míg az első demográfiai átmenet fő értelmezési keretét a család (gyerekek, házasság) értelmezése adta, a második átmenetet sokkal inkább jellemzi az egyén, így a fiatal jogai és önmegvalósítási narratívája.

† Az ifjúságügy az európai gondolkodásban ún. mágikus háromszög alapokon nyugszik [9], [20], [21], ahol az ifjúságkutatás hozza felszínre a fiatalokkal kapcsolatos jelenségvilágot, amit az ifjúságpolitika fordít feladatokká és az ifjúsági munka épít be a mindennapi ifjúsági tevékenységbe. Mindez nemcsak önmagában tudományos tényként fontos, hanem a szolgáltató rendszerek tervezése, a szükségletekhez való igazítása, fejlesztése, kiegészítése, paraméterezése kapcsán is lényeges.

tagjaként tudnak gyerekekkel találkozni, kiélni gondozói szükségleteiket, vagy akár éppen azt, hogy elmesélhessék életútjuk tapasztalatait, amit hallgató nélkül átgondolni se lenne miért. Ennek tükrében a fiatalokkal való foglalkozás szociális munka értelmezésében ma már nem elsősorban a korábbi megelőző szemlélet (drog, alkohol stb.) az uralkodó, hanem a számukra nyújtott szolgáltatások (pl. ifjúsági házak) célja, hogy teljesebb életet élhessenek az igénybevevők (és nem mellesleg a szolgáltatást nyújtók), illetve hogy ezen cél megteremtéséhez legyen is megfelelő eszközrendszer. Ennek egyik ifjúsági eszköze az esetmunka és a szabadidőszervezés közötti térben a korábbi ifjúsági (pl.: információs és tanácsadó) szolgáltatások mellett – a szociális munkában gyökerezve – az ún. nyitott ifjúsági munka [17], amely sokszor az utcai szociális munka keretén belül, néhol a gyermekvédelmi rendszer részeként működik.

6. Összegzés

Bizonyosan nem tagadható el tehát az ifjúságügy mint a fiatalok világával való foglalkozás pedagógiai-neveléstudományi, szociológiai, közpolitikai-politikatudományi stb. mivolta. Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy az e logika szerint elemzett térre a másodlagos diszciplináris környezetben ne lenne hatással a jogtudomány, a szervezés-szervezet-igazgatástudomány, a pszichológia vagy a kulturális antropológia, pusztán azt igyekeztünk felvázolni, hogy az ifjúságügynek elsősorban fenti négy tudományterülethez van kapcsolódása.

Irodalomjegyzék

- [1] BURAWOY, Michael (2006): *Közérdekű szociológiát!*, Replika 54-55. szám
- [2] CAPLAN, Gerald, GRUNEBAUM, (1987): *Az elsődleges megelőzés perspektívái*, in: GEREVICH, József. (szerk.): *Az elsődleges megelőzés perspektívái. Három tanulmány. Az Alkoholizmus Elleni Állami Bizottság Dropprogramja, Dropproblémák Nr 2., Budapest*
- [3] CSOBÁNKA, Zsuzsa. (é.n.): *Kortárs irodalom a magyarórán*, doktori disszertáció, kézirat
- [4] FRIEDMAN, G. (1971): *A szabadidő és a munka kielégületlensége*, in: *A francia szociológia, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest*
- [5] HUSZÁR, Ákos (2007): *A tudomány: köztudomány, Megjegyzések Burawoy közszociológiai programja kapcsán*, Replika 59. szám
- [6] KOZMA, Tamás (2004): *Kié az egyetem? - a felsőoktatás nevelésszociológiája*, Új Mandátum Kiadó, Budapest
- [7] KUHN, Thomas (2000): *A tudományos forradalmak szerkezete*, Osiris, Budapest
- [8] MÉSZÁROS, György (2003): *Techno-house szubkultúra és iskolai nevelés*, Iskolakultúra 9. szám
- [9] MILMEISTER, Marianne, WILLIAMSON, Howard (szerk) (2006): *Dialogues and networks: organising exchanges between youth field actors*, Scientiphic Éditions PHI, Luxembourg
- [10] MÜLLER, Carsten (2000): *Mi az ifjúsági munka? Első kísérlet egy elméletalkotásra*, in KOZMA, Tamás., TOMASZ, Gábor. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- [11] NAGY, Ádám, BODOR, Tamás, DOMOKOS, Tamás, SCHÁD, László (2014): *Ifjúságügy*, ISZT Alapítvány, Budapest
- [12] NATORP, Paul. (2000): *Nevelés és közösség*, in KOZMA, Tamás., TOMASZ, Gábor. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- [13] NÉMEDI, Dénes (2006) *A civil társadalom és a társadalomtudományok*, *Megjegyzések Burawoy közszociológiai programjához*, Replika 54-55. szám
- [14] NIEMEYER, Christian (2000): *A weimari szociálpedagógia keletkezése és válsága*, in KOZMA, Tamás., TOMASZ, Gábor. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- [15] PUSZTAI, Gabriella (2011): *Láthatatlan kéztől a baráti kezekig, hallgatói értelmező közösségek a felsőoktatásban*, ÚMK, Budapest
- [16] SCHLIEPER, Friedrich (2000): *A szociális nevelés értelme és a szociálpedagógia feladatköre*, in KOZMA, Tamás., TOMASZ, Gábor. (szerk): *Szociálpedagógia*, Osiris, Educatio, Budapest
- [17] SZABÓ, Csaba. (2014): *Kézikönyv a nyitott ifjúsági szolgáltatások szervezéséhez*, Kecskeméti Ifjúsági Otthon - HELPI Ifjúsági Iroda és Fejlesztő Műhely, Kecskemét
- [18] SZAPU, Magda (2002): *A zűrkorszak gyermekei: mai ifjúsági csoportkultúrák*, Századvég, Budapest
- [19] TÓBIÁS, László (é.n): *Szociális munka és ifjúsági munka*, kézirat
- [20] WILLIAMSON, Howard (2002): *Supporting young people in Europe – principles, policy and practice*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- [21] WILLIAMSON, Howard (2007): *A complex but increasingly coherent journey? The emergence of „youth policy” in Europe*, Youth and Policy, 95